

MUZEJ NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE U BIRČU

Ove godine je u severoistočnoj Bosni otvoren još jedan muzej. Na Dan ustanka naroda NR Bosne i Hercegovine, 27 jula, a u sklopu proslave 40-to godišnjice KPJ i SKOJ-a, otvoren je u selu Šekovići Muzej narodnooslobodilačke borbe u Birču.

Ovaj kraj ima posebno mesto u istoriji narodnooslobodilačke borbe istočne Bosne. Dizanjem ustanka u selu Šekovići, avgusta 1941 godine, pokrenuta je ustanička snaga na čitavom Birču, koja se tokom ratnih godina stalno povećavala i učvršćivala. Nekada zaostalo selo Šekovići, bilo je u toku ratnih godina pretežno slobodna partizanska teritorija, gde su boravila partiska i vojna rukovodstva — Glavni štab za BiH, Pokrajinski komitet, Oblasni komitet, Štab III korpusa, itd. — a na partiske i vojne kurseve dolazili borci i oficiri, gde su osnovani prvi narodni odbori u istočnoj Bosni, gde su bile smeštene bolnice i radionice a rekovalescenti dolazili na oporavak, i gde se život odvijao (kolikogod se u ratnim uslovima moglo) u novim stremljenjima nove narodne vlasti.

Pripremom i organizacijom ustanka u Birču rukovodio je Oblasni komitet KPJ za tuzlansku oblast, a preko partiskog jezgra u Šekovićima.

Kako je čitav ovaj muzej u spomen narodnooslobodilačkog rata, tematska struktura obuhvata period od 1941—1945 godine. Namera nam je bila da hronološki i što potpunije prikažemo šekovačku slobodnu teritoriju u toku NOB-a. Na žalost, za pojedine događaje nedostaju pismeni dokumenti, jer su uništeni za vreme VI a naročito VII neprijateljske ofanzive. Zato smo se služili i memoarskom građom u čemu su nam naročito pomogli drugovi: Miloš Zekić, Brano Savić, Rade Jakšić, Nikola Andrić i drugi. Na ovom mestu se drugovima srdačno zahvaljujemo.

Od posebnog značaja za postavku muzeja bili su »Zapisi iz oslobodilačkog rata« od Rodoljuba Čolakovića, a za sažetu hronologiju vojnih akcija članak generalpotpukovnika Miloša Zekića u Enciklopediji Jugoslavije (pod »Birač«).

Za jedan deo faksimila dokumenata zahvaljujemo Vojnoistoriskom institutu u Beogradu, a za deo fotografija Vojnom muzeju u Beogradu i Muzeju revolucije u Sarajevu. Najveći deo materijala izloženog u šekovačkom muzeju dobijen je iz Zavičajnog muzeja u Tuzli.

Muzej u Šekovićima postavljen je u negdašnjem konaku manastira Lomnice. U toj zgradi su bili smešteni: Oblasni štab, Štab birčanskog odreda, Štab VI proleterske (VI istočno-bosanske) brigade i prva bolnica. Tako je ova zgrada postala istoriski spomenik naše Revolucije. Ona ima prizemlje i dva sprata, a građena je: u temeljima od kamena, prizemna konstrukcija od opeke, a spratovi od bondruka. Muzej je smešten u spratnim prostorijama, a prizemne prostorije su namenjene smeštaju turista. U ovoj zgradi je već ranije bila postavljena neka izložba koju su meštani nazivali »muzej«. Međutim, iz te postavke se videla samo želja da se nešto stvori, a nije bilo ni stručnog znanja ni većeg iskustva u tom poslu. Fotografije ratnih događaja iz čitave Jugoslavije nasumce su ređane jedna drugu, bez ikakvog vezivanja za jednu određenu temu. Sama tehnička oprema bila je više nego skromna.

Ove godine je u ovim prostorijama otvoren Muzej narodno-oslobodilačke borbe u Birču, koji je postavljen (koliko se moglo) po svim muzeološkim principima. Ekspoziti su postavljeni na lake, pokretne, drvene panoe presvučene platnom. Od prašine i vlage su zaštićeni staklom. Podovi su pokriveni polivinilskim zastiračima.

Što se tiče tematske strukture, ona obuhvata period borbe od 1941—1945 godine. Poteškoće u postavljanju muzeja bile su u samom rasporedu prostorija. Dosta male i međusobno nekomunikativne, pretstavljale su opasnost za nelogično cepkanje teme. Olakšavajuća okolnost je bila u tome što Šekovići nisu značajni isključivo po vojnim akcijama, već više po vrlo živim, značajnim i raznovrsnim pozadinskim delatnostima, pa smo pojedine delatnosti sažimali u celine i tako ih postavljali u određene prostorije. Tako se bar donekle uspeo sačuvati i hronološki pregled i jasniji prikaz raznovrsnih aktivnosti na birčanskoj slobodnoj teritoriji u toku NOB-e.

Muzejski materijal je postavljen u sedam prostorija.

Prva prostorija je ispunjena dokumentima iz prvih dana ustanka i čitave 1941 godine. Tu su izloženi faksimili dokumenata, fotografije, proglasi, te se dobija slika o razbuktalosti ustanka i o partizanskim akcijama u toku 1941 godine.

U drugoj sobi je prikazan sanitet. Šekovići su bili sigurna baza za smeštaj bolnice. U ovom kraju je, za vreme V ofanzive, bila jedno vreme i centralna bolnica Glavnog štaba za BiH. U današnjoj muzejskoj zgradi, odmah u početku ustanka bila je smeštena prva bolnica za prihvatanje ranjenika.

U šekovačkom kraju bilo je više pećina koje su služile kao baze za smeštaj ranjenika ili sklanjanje naroda kada bi zapretila neposredna opasnost od neprijatelja. Do sobe saniteta data je inscenacija jedne takve pećine, u kojoj su četnici i Nemci ubili 15 naših teških ranjenika za vreme VI ofanzive.

U četvrtoj prostoriji smeštena je jedna od partizanskih kovačkih radionica, koje su za vreme rata popravljale oružje. One su radile ne samo za birčanske jedinice, već i za sve one koje su kroz Šekoviće prolazile, i nikada ni jednu neprijatelj nije otkrio.

Peta prostorija je posvećena vojnim partizanskim akcijama. Sa ovim materijalom nalazi se i kopija zastave VI proleTERSke (Istočno-bosanske) brigade koja je u Šekovićima osnovana avgusta 1942 godine.

U šestoj prostoriji je prikazan pozadinski rad: aktivnost štamparije, naordnooslobodilačkih odbora, raznih radionica, pomoć naroda borcima i borbi, i drugo.

U Šekovićima se našlo nekoliko umetničkih slika nepoznatih slikara. Teme su razni momenti iz borbe, a pejzaži iz šekovačkog kraja. U sedmoj prostoriji su izložene ove slike i brojni venci ili trake od venaca, koji su polagani na staro ili novo partizansko groblje.

Muzej u Šekovićima je postavljen na dokumentaran način, i kolikogod se moglo, hronološki tačno. Svakako da postoje i praznine, ali one su nastale samo zbog nedostatka vojnih dokumenata ili fotografskog dokumentnog materijala, koji su uništeni za vreme VI a pogotovu za vreme VII ofanzive.

MILICA BAUM